

איפה השכר: האם קיום מצוות מבטיח הצלחה בחיים? מבוסס על לקו"ש יט/197 ואילך

הצדיק רבי מנחם מנדל מרימנוב, מראשוני אדמור"י החסידות בפולין, היה עובד ה' בדבקות יומם ולילה. הוא לא עבד לפרנסתו ובני ביתו רעבו ללחם. פעם הגיע מצב שהוא ואשתו לא אכלו דבר במשך שלושה ימים. האישה חששה לחייו של בעלה הצנום והלכה אל האופה לבקש ממנו לחם בהקפה. אך האופה סירב לה ולא נותרה לה ברירה, עד שאמרה בייאוש כי היא מוכרת לו את חלקה בעולם הבא. האופה נדהם מהעסקה הנהדרת שהזדמנה לידיה והעמיס לה שקית מלאה לחם.

האישה רצה לבית המדרש והניחה בפני בעלה את הלחם. אחרי שסיים לאכול, היא נותרה לעמוד שם לידו. הוא הביט בה כשואל מה בקשתה? היא פרצה בבכי וסיפרה כי כל השנים הקשות הללו, נשכה את השפתיים מתוך מחשבה כי תקבל את שכרה בגן עדן, אך עכשיו היא איבדה גם את החלק הזה. כך שהיא נותרה בלי העולם הזה וכלי העולם הבא.

"תירגעי, רעייתי היקרה. תדעי לך שעמדתי למות מרעב, וכאשר הבאת לי את הלחם, הצלת ממש את חיי. הענקתם לי אותם במתנה. כך שכעת מגיע לך גן עדן חדש, הרבה יותר נעלה ממה שהיה לך קודם. נפרדת מגן עדן אחד, אך הרווחת עולם הבא הרבה יותר נעלה..."

אחת התהיות הקשות העומדות בפני אדם מאמין היא: איפה השכר? התורה מבטיחה בכמה מקומות שכר גדול למקיימי המצוות. כך למשל בפרשת השבוע, מבטיחה התורה כי המקיים מצוות שילוח הקן, יזכה לחיות לאורך ימים. וכאן אנשים מאמינים עומדים בפני תהייה קשה: האם הדברים הם כפשוטם? האם אכן קיום מצוות מבטיח פרנסה טובה, אריכות ימים ונחת?

זאת שאלה קשה משני כיוונים: א. לא תמיד נראה שהמערכת עובדת, אדרבה, פעמים צדיק ורע לו ורשע וטוב לו¹. ב. ידוע כי שכר המצוות האמיתי הוא בעולם הבא ולא בעולם הזה. ולכן לא ברור, מה ההבדל בין השכר כאן ובין השכר למעלה: איזה מרכיבים ב'תלוש' משולמים כאן ואיזה שם?

הנה קושייתו החרפה של בעל ה'עיקרים', הפרשן הספרדי הדגול מתקופת גירוש ספרד:

1. ספר העיקרים מאמר רביעי פרק מ: איך יאמר 'אשר יעשה אותם האדם וחי בהם' - כלומר שבשמירת החוקים והמשפטים שבתורה יחיה האדם יותר מבשמירת חוקי שאר האומות? והרי זה דבר כזב! כי לא יחיה שומר התורה חיים גשמיים יותר ארוכים מזולתו!

השאלה הזו מעניינת תמיד, אך היא מעניינת שבעתיים בעומדנו בחודש אלול, ימי ההכנה לימי הדין. כולנו מכירים את דברי הגמרא, כי הקב"ה פותח שלושה ספרים ביום הדין, הוא שוקל ובוחן את מעשינו לאורך השנה וכותב כל אדם בספר המתאים לפי מעשיו: צדיקים נכתבים בספר החיים, רשעים נכתבים בספר ההפוך ובינוניים מקבלים הזדמנות לתקן את מעשיהם עד יום הכיפורים.

וכאן עולות שוב השאלות האמורות: א. לא תמיד רואים שהמערכת עובדת. לעיתים, רשעים מאריכים ימים וצדיקים מתים מוקדם. ב. שנית, מה ההבדל בין הדין ומשפט כאן לדין ומשפט בעולם הבא?

יתירה מכך – וזאת שאלה גדולה שמקשה הרמב"ן: הרי מובא בחז"ל שהצדיקים דווקא **סובלים** בעולם הזה, כדי להביא אותם **מוכנים ושלמים לעולם הבא**. ואילו הרשעים **חוגגים ונהנים** בעולם הזה, כדי להביא אותם **ריקניים מזכויות** לעולם הבא. כך שיוצא דבר הפוך: הצדיקים אמורים להיחתם בספר ה**בעייתי**, ואילו הרשעים אמורים להיחתם דווקא בספר ה**חיובי**?

¹ **בדיחות הדעת:** מישהו שאל אותי כי לפי הבטחות התורה, העיר העשירה בישראל אמורה להיות בני ברק, בעוד שהיא העיר הענייה בישראל? השבתי לו כי זאת העיר היחידה בישראל, שכל ההורים קונים דירות לילדים.

דרשת הרמב"ן לראש השנה²: היאך פסק רבי יוחנן ... שצדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים [בימי הדין] - וכי כל הצדיקים חיים וכל הרשעים מתים?! **והלא עולם וכל חמדה שלו לרשעים הוא? ועוד: הרי רבותינו מהפכים קערה זו ואמרו (קידושין לט, ב) כי מי שזכויותיו מרובים מעוונותיו – מריעים לו (בעולם הזה, לנקותו מעוונותיו וייטול שכרו שלם בעולם הבא)... וכן אמרו כי מי שעוונותיו מרובים מזכויותיו - מטיבים לו (בעולם הזה, לשלם שכר מצוותיו ולטורדו בעולם הבא)?**

דוגמה חדה לכך, אפשר למצוא בסיפור המובא ברש"י (סנהדרין מד, ב): בעיירה אחת היה צדיק שכל חייו עשה מעשים טובים, לידו גר אדם רשע, גובה מס של המלך, שכל חייו עשק את העניים. למרבה הפלא, שניהם מתו באותו יום ובני העיר התאספו ללוות את הצדיק ולא העלו בדעתם ללוות את הרשע. ילדיו של הרשע, חסו על הכבוד של אביהם והחליטו לשאת אותו בשולי הלוויה של הצדיק.

פתאום נשמעה זעקה המבשרת על גזלנים המתקרבים לעיירה. כולם נסו למקלטים וכאשר חזרו להמשיך את הלוויה, הם טעו בין המיטות וכל הקהל הגדול התאסף סביב מיטת הרשע, ואילו בני משפחת הרשע התאספו סביב מיטת הצדיק. הם המשיכו וערכו את טקס המספד הגדול על מיטת הרשע, ואילו הצדיק נקבר לבדו, בבושת פנים, תחת המציבה שהוכנה לרשע.

אחרי כמה ימים, הופיע הצדיק בחלומו של תלמידו הנאמן וסיפר לו מה קרה, וביקש אותו להעביר את גופתו אל הקבר המתאים. הוא גם הוסיף והסביר לו, מדוע קרה הדבר והתחוללה הטעות המצערת. פעם נכחתי במקום שבו נהגו חוסר כבוד בתלמיד חכם ולא מחיתי על כבודו. לכן נגרר עלי לעבור את ההשפלה הזו בעולם הזה. ואילו אותו רשע, עשה פעם מעשה טוב. הוא ערך סעודה מפוארת לכבוד שר האוצר המלכותי וברגע האחרון, אותו שר ביטל את השתתפותו, אך אותו מוכס חמל על האוכל העשיר והעניק אותו לעניים. לכן הוא קיבל את שכרו עוד בעולם הזה.

כך שלעיתים הכול הפוך ודווקא הרשעים נהנים והצדיקים סובלים. ולכן ראוי לעשות סדר בסוגיה העדינה והסבוכה הזו ולהבין: האם קיום מצוות מבטיח – פשוט כפשוטו - חיים טובים בעולם הזה? ומה תפקידו של הדין ומשפט בעולם הבא?

א. פרשת השבוע, "כי תצא", היא הפרשה עם מספר המצוות הגדול בתורה. לפי מניין המצוות בספר החינוך, מופיעות בפרשתנו 71 מצוות (11.5% מכלל המצוות בתורה). אלו היו הימים האחרונים של משה רבנו בעולם והוא עשה הכול כדי לחדד עוד ועוד פרטים במצוות ה', שכן אם לא עכשיו – אימתי.

בין המצוות הרבות המופיעות בפרשה, מופיעה מצווה מעניינת ולא שגרתית: "שילוח הקן". התורה מצווה אדם שרואה אם רובצת על הביצים או הגוזלים, לשלח את האם ולקחת את הבנים.

2. דברים כב: כי יקרא קן צפור לפניך בדרך, בכל עץ או על הארץ, אפרוחים או ביצים והאם רבצת על האפרוחים או על הביצים, לא תיקח האם על הבנים: שלח תשלח את האם ואת הבנים תיקח לך, למען ייטב לך והארכת ימים.

הפרשנים לאורך הדורות, האריכו להבין את טעם המצווה: לכאורה מה 'אכפת' לקב"ה מכל העניין הזה? הפרשנים צועדים בדרך כלל בשני כיוונים: לפי הפשט, זאת מצווה של רחמים על האם. התורה אוסרת לקחת את האפרוחים והביצים בעוד האם עליהם ורואה בנטילתם, אלא לשלח את האם קודם, שלא תראה בנטילת בניה.

לפי ההיבט הפנימי, מובא בזוהר כי עם ישראל נמשל ליונה, ולכן כאשר היונה זועקת בגעגוע אל אפרוחיה, הדבר מעורר את רחמי ה' לגאול את עם ישראל.

² **רקע – דרשת הרמב"ן:** הרמב"ן ערג כל ימיו באהבת הארץ ובסוף ימיו זכה לעלות ארצה. בראש השנה הראשון לשבתו בארץ, נשא דרשה ארוכה בעיר עכו ובה עסק בארוכה בסדרי הדין של ימי הדין.

מורה נבוכים ג, מח: שישלח את האם ותלך לה ולא תצטער בראיית לקיחת הבנים.

תיקוני זוהר כג, ב: מלאך יש שממונה על העופות, שהן הנפשות שנקראות ציפורים ... ובזמן שישראל מקיים אותה מצווה והולכת האם המשולחת ובניה צווחים, הוא מלמד זכות על העופות שלו ואומר לקב"ה: הרי כתיב בך 'ורחמיו על כל מעשיו' ... ובזה יתעוררו רחמים על השכינה ועל בניו שבגלות.

יצוין כי בין שני הטעמים הללו, קיימת השלכה מעשית חשובה ביותר³: האם שילוח הקן היא מצווה חיובית, שחובה לקיים אותה בכל מקרה או שהתורה מדברת על מי שרוצה לקחת לעצמו את הביצים והאפרוחים – וכאן מצווה עליו לרחם על האם ולשלוח אותה קודם שלא תראה בנטילת בניה. אך מי שמעדיף לרחם יותר על האם ולא לקחת כלל את גוזליה – אינו צריך כלל לקיים המצווה.

השאלה הזו תלויה בין שתי הדעות האמורות: אם מצוות שילוח הקן, נועדה לרחם על האם, אפשר לרחם עליה יותר ולא לשלח אותה כלל. אך אם המצווה היא כדברי המקובלים, לעורר רחמי ה' עלינו לצאת מהגלות, מצווה לקיימה בכל מקרה. וכך מובא בזוהר כי מצווה להשתדל לקיים מצווה זו. (בזמנו שמעתי כך מאבי, שמנהגו לקיימה באופן חיובי).

נתקדם הלאה: הדבר הבולט ביותר במצווה זו, הוא השכר המופלג המובטח עליה: "למען ייטב לך והארכת ימים". למרות שמדובר במצווה קלה לקיום, שאינה עולה כסף והקיום שלה לא אורך יותר משתי דקות, התורה מבטיחה עליה את ההבטחה הגדולה ביותר בעולם הזה: אריכות ימים.

העובדה הזו תמוהה ביותר, לאור העובדה שהתורה אינה מרבה לחלק הבטחות על אריכות ימים. ההבטחה הזו נאמרה בסך הכול בעוד שתי מצוות: שתייהן מהמצוות המאתגרות ביותר לקיום.

3. דברים ה, טז: כבד את אביך ואת אמך כאשר צוך ה' אלוקיך, למען יאריכון ימך ולמען יטב לך. פרשתנו כה, טו: אבן שלמה וצדק יהיה לך, למען יאריכון ימך.

המצווה הראשונה היא, לדעת רבים, המצווה המאתגרת ביותר בתורה: כיבוד הורים. אין שיעור ואין סוף לצרכי ההורים, במיוחד אם הם מבוגרים ומוגבלים, והילד נדרש לכוחות נפש אדירים כדי לקיים המצווה הזו כתיקונה. (כמו הסיפור המפורסם עם רבי טרפון, שנשא את אימו הזקנה על ידיו, ואמרו לו חבריו, שעדיין לא קיים חצי! מהמצווה שדורשת התורה)⁴.

גם המצווה השנייה – איזון משקלות – מצריכה ישר ונאמנות תוך וויתור על רווחים מידיים. ולכן עולה הפליאה, כיצד נכנסה לכאן מצוות שילוח הקן שהיא קלה ביותר לקיום?

(יהיה מי שיטען כי זה אף לא הוגן: אח אחד כיבד את הוריו כל ימיו, ומולו יעמוד אח אחר שלא דאג להורים כלל, אך פעם הקדיש שתי דקות לקיים שילוח הקן – ושניהם יזכו לאותה אריכות ימים!).

על דרך הדרוש, ראיתי וארט יפה, כי התורה מתכוונת שמי שיקיים את שתי המצוות הקיצוניות האלו – כיבוד הורים ושילוח הקן – זכאי לאריכות ימים. שכן, שתי המצוות הללו מנוגדות אחת לשנייה ומסמלות מסירות לקב"ה בשני הכיוונים: חסד וגבורה. כיבוד הורים היא מצווה של חסד, ואילו שילוח הקן היא מצווה המצריכה גבורה. שכן, קשה לראות את האם זועקת אל אפרוחיה ובכל זאת לשלח אותה. ולכן מי שעובד את ה' בשני הכיוונים – אף שאחד מהם מנוגד בוודאי לטבעו העצמי – מלמד על מסירותו לקב"ה ובמילא זכאי לאריכות ימים.

זה ווארט של דרוש, אמנם רש"י מיישב בפשטות כי התורה רוצה ללמד את הנקודה הזו עצמה: אין דבר כזה מצווה חמורה ומצווה קלה. כל מצווה היא רצון ה' ומזכה בשכר הכי גדול. לכן בכונה תחילה,

³ ראו כאן: <http://www.yeshiva.org.il/midrash/1987#2b>.

⁴ ווארט ידוע מקשר בין כיבוד הורים לאריכות ימים. שכן, הטיפול בהורים גוזל מהילד זמן, ולכן מבטיחה לו התורה אריכות ימים – וכך יחזיר לעצמו את הזמן האבוד...

מבטיחה התורה אריכות ימים הן במצווה הכי חמורה והן במצווה הכי קלה, ללמד אותך שכל המצוות יקרות לפני ה' כמו בן יחיד ואם מצווה קלה מזכה בשכר כזה, כל שכן מצווה חמורה.

ואחרי ההקדמה הזו, אנו שבים אל שאלתנו הראשונה: האם כוונת התורה היא כפשוטה, שמי שמקיים מצוות שילוח הקן, זוכה לחגוג יום הולדת מאה?

ב. למען האמת, התהייה הזו, גרמה לאחד ממשברי האמונה הדרמטיים בתולדות ישראל: בכל ההיסטוריה של חז"ל, היה רק אדם אחד שפרש. חכם אחד שהגיע למסקנה כי העקרונות היהודיים אינם עומדים במבחן המציאות (ח"ו) ופרש. קראו לו אלישע בן אבויה, הכינוי שלו בפי חז"ל: "אחר". לאורך התלמוד אנו מוצאים כמה הסברים לשורש המשבר של אחר, ואחד מהם קשור בנושא הזה:

תוספתא סוף מסכת חולין: שלח תשלח את האם - עלה זה לראש האילן ונפל ומת או לראש הבניין ונפל ומת - היכן טובו של זה? גמרא חולין קמב, א: מה ראה 'אחר'? מעשה כזה ראה.

אלישע בן אבויה ראה אדם עולה לראש העץ לקיים מצוות שילוח הקן, והנה בירידתו משם נפל ומת. זאת הייתה כמובן סטירת לחי מצלצלת לכל מה שהוא האמין בו: מצווה שהתורה מבטיחה עליה אריכות ימים, גרמה לקיצור ימים! הוא לא היה יכול לסבול את הסתירה בין ההבטחה למציאות ופרש.

חלפו כמה שנים והנכד של אחר, התנא רבי יעקב, מצא פיתרון לסתירה שהעלה סבו:

תוספתא שם: אמר רבי יעקב [נכדו של אחר, ראו חולין שם]: אמור מעתה, למען ייטב לך - בעולם הטוב, והארכת ימים - בעולם הארוך.

רבי יעקב הסיק כי הבטחת התורה איננה כפשוטה. היא רק משל ורמז לטוב הגדול הצפון לאדם במקום שטוב לחיות בו ובמקום שטוב לזכות בו לימים ארוכים: באותו עולם עליון, טוב ומאיר. אך התורה איננה מדברת על חיים טובים בעולם הזה⁵.

אולם כמובן שזה לא מהלך פשוט - להוציא את כל הבטחות התורה מפשוטן ולומר שהן מדברות רק על העולם הבא. וגם לא מובן לפי המהלך הזה, מה ענין הדין ומשפט בראש השנה על החיים בעולם הזה, מי יעני ומי יעשר, והרי שכר המצוות הוא בעולם הבא?

אנו רוצים להציג שני מהלכים מרתקים המובאים ברמב"ם, ומבוארים בהרחבה בשיחות הרבי.

ג. בכפר חב"ד גר בזמנו חסיד בשם הרב אברהם יצחק גלזמן. הוא סבל מאסטמה וכמעט לא יצא מהבית, אך כאשר יצא, האברכים אהבו לשמוע ממנו זיכרונות מימי לימודיו בתומכי תמימים בלובאוויטש. פעם הוא שח לאבא שלי את הסיפור הבא: הוא כיהן כרב בעיירה ויעטקא ברוסיה והיה שם אדם שהאריך ימים. הוא הגיע לגיל מופלג של 108. הפלא היה, שגם אביו זכה להגיע לגיל דומה.

פעם גילה הזקן לרב גלזמן את סוד אריכות ימיו: אביו היה בלן במקווה שבו רחץ האדמו"ר הזקן. המנהג היה, שהבלן היה מזליף מים ברוחצים וכמה פעמים שאביו נתן צליפה 'טובה' (וכביכול גרם הנאה גשמית לרבנו הזקן), רבנו בירכו "אה, תזכה לאריכות ימים". חלפו השנים, אביו הזדקן מאוד ולא מת! הוא הבין כי הוא זוכה לכך בגלל ברכתיו של רבנו הזקן, אך לפי כמות הפעמים ששמע מרבנו "תזכה

⁵ לפי זה נצטרך ליישב את כל הבטחות התורה בפרשת בחוקותי ובפרשת ויהי אם שמוע, המדברות בוודאי על גשם ופרנסה בעולם הזה. אמנם כבר מיישבים בזה (ראו כלי יקר ריש בחוקותי), כי כל ההבטחות הללו נאמרו בלשון רבים ("אם שמוע תשמעו וגו'"). שכן הן מדברות על מצב אופטימלי, שכל עם ישראל מקיים מצוות ה'. אבל כאשר רק יחידים מקיימים - השכר הוא בעולם הבא.

לאריכות ימים", הוא היה אמור לחיות את שנות מתושלח... הוא ביקש אפוא מהקב"ה, שיחלק את הברכה בינו ובין ילדיו, וכך הוא חי לאריכות ימים וגם בנו...

הרמב"ם בפירוש המשניות, מוצא יסוד חשוב לעניין "שכר מצוות". זאת משנה פשוטה שאנו אומרים אותה כל בוקר. כל כך רגילים לאומרה, שכנראה אף פעם לא עצרנו לחשוב מה כתוב בה...

4. ברכות השחר (על פי שבת קכז,א): אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם **בעולם הזה** והקרן קיימת לו לעולם הבא ואלו הם: **כיבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והשכמת בית המדרש שחרית וערבית, והכנסת אורחים, וביקור חולים, והכנסת כלה, והלווית המת, ועיון תפילה, והבאת שלום בין אדם לחברו ותלמוד תורה כנגד כולם.**

נשים לב לעובדה מעניינת: חז"ל בחרו כאן כמה מצוות וקבעו עליהן שכר **כבר בעולם הזה**. אך מה מייחד את המצוות הללו? מה הופך אותן לייחודיות יותר מכל מצוות התורה? במיוחד שלא מדובר במצוות הכי חמורות (ויש אומרים שכמה מהן הן בכלל **מדרבנן**, כמו הכנסת כלה והלווית המת)?

התשובה פשוטה: המצוות הללו הן מצוות **חברתיות**, בין אדם לחברו, ועניינן לעשות את **החיים בעולם טובים יותר**. (וכן מצוות תלמוד תורה המביאה לקיום המצוות הללו, ומצוות עיון תפילה, שעניינה בקשת צרכיו הגשמיים בעולם הזה). ועל כך מבטיחה התורה **מדה כנגד מדה**: מי שמקיים את המצוות הללו וגורם לחברו לחיות יותר בנוח בעולם, הקב"ה יחזיר לו באותו מטבע וישיב לו **באריכות ימים בעולם הזה**. (כמו אותו זקן בסיפור האמור, שגרם **הנאה גופנית** לרבנו הזקן ונענה בשכר דומה של אריכות ימים **בעולם הזה**).

כשאדם מקיים מצווה **רוחנית**, לעומת זאת, כמו תפילין ומצה ופועל ייחודים עליונים בעולמות העליונים, ישיב לו הקב"ה באותו מטבע וייתן לו **שכר רוחני בעולם הבא**. הוא יזכה לחוות שם את כל האורות שהאיר. אך אין היגיון להשיב על מעשים נעלים כאלו בהטבות גשמיות, כמו ג'יפ ובריכה...

פירוש המשניות להרמב"ם ריש פאה: כשיעשה האדם המצות המיוחדות לנפשו, מה שיש בינו ובין בוראו, תחשב לו לצדקה ויגמלהו הקב"ה עליה **לעולם הבא**. אבל כשיעשה המצוות התלויות בתועלת בני אדם זה עם זה, תחשב לו לצדקה בעולם הבא לפי שעשה המצוה - אבל ימצא (גם) טובה **בעולם הזה** בעבור שנהג מנהג הטוב בין בני אדם, כי כשינהג המנהג הזה וינהגו אחרים כמנהגו, יקבל כמו כן שכר מענין ההוא... ותלמוד תורה כנגד כולם, כי על ידי תלמוד תורה יבוא האדם לכל זה.

באגרת שכתב הרבי עוד לפני הנשיאות (ראו אגרות קודש מתורגמות ללה"ק א/49), הביא לכך משל נאה: היה שם יהודי שתרם כסף להדפסת ספר השיחות של האדמו"ר הקודם, והרבי כתב לו, כי אף שהשכר על עניינים רוחניים הוא בעולם הבא, אמנם הדפסת הספר הזה, מלמדת **תורה ומידות טובות** וגורמת לאנשים לחיות יותר נכון **בעולם הזה** ובמילא השכר שלו יבוא כבר בעניינים גשמיים.

הרבי הביא לכך משל: מלך אחד ביקש מילד בשם "ישראל", לתת אוכל לילדיו הקטנים של המלך. כאשר ישראל בא לאכול עם ילדי המלך, הוא מצא גם מנת אוכל יפה ועשירה עבורו. אוכל כנגד אוכל.

פעם אחרת ביקש המלך מישראל טובה יותר מורכבת: המלך רצה להכין לעצמו כתר מפואר וביקש מישראל להתרוצץ ולהשיג את האבנים הטובות ביותר. ישראל עשה את שליחותו במאמצים רבים והכין למלך כתר של פאר. במקרה החשוב הזה, ברור שהשכר של ישראל, לא יהיה עוד אוכל בצלחת, אלא המלך ימתין שהוא יגדל וימנה אותו לתפקיד מופלג של משנה למלך. וכך השכר על מצוות רוחניות, לא יכול לבוא בעולם הזה, אלא רק כשהאדם 'יגדל' ויעבור לעולם הרוחני.

לפי המהלך הזה, מבאר הרבי את הסיפור הנורא שהביא למשבר של אחר: אותו אדם עלה על העץ לקיים מצוות **שילוח הקן**, שהיא מצווה **רוחנית**. (אדרבה, יש בה אכזריות כלפי היונה כאשר משתדלים לקיים המצווה ולשלח אותה. ובמיוחד לפי הזוהר, שכל עניינה הוא **רוחני**, לעורר רחמי ה' על בניו). ולכן פירוש ההבטחה שם "למען יאריכון ימיך" הוא באמת **למעלה**, בעולם **שכולו ארוך**.

אולם במצוות אחרות, כמו כיבוד אב ואם, שהיא מצווה חברתית ומוזכרת במשנה הנ"ל ד"אלו דברים", הרי הפירוש "למען יאריכון ימך" הוא **כפשוטו**, בעולם הזה. (וראו בהערה⁶).

לקו"ש יט/202: שילוח הקן היא מצווה שבין אדם למקום ולכן השכר עליה הוא שכר רוחני ואריכות הימים שנאמרה בה, היא 'בעולם שכולו ארוך'. אבל כיבוד אם ואם היא מצווה חברתית והיא אחת המצוות שהוזכרו במשנה ד"אלו דברים" שאוכלים פירותיהם **בעולם הזה, באריכות ימים כפשוטה**... ולכן המעשה עם האדם שנפל ומת בשילוח הקן, הוא אינו ראייה לכלל המצוות, כיון שהיא מצווה רוחנית ושכרה משולם בעולם הבא. אבל במצוות החברתיות, שכרן משולם בעולם הזה⁷.

יש לומר **בדרך אפשר**, כי כך אפשר לבאר גם לגבי הדין ומשפט בראש השנה: על המצוות שבין אדם לחברו, אדם מקבל שכר כבר בעולם הזה ועל זה הוא עיקר המשפט בראש השנה. ואכן להעיר, שידועים דברי הרמב"ם כי נוהגים ישראל "להרבות בצדקה" בעשרת ימי תשובה. ולפי הדברים הנ"ל, מובן היטב מדוע מרבים דווקא בצדקה, כי מצוות שבין אדם לחברו, הן הכלי לזכות בדן בחיים טובים בעולם הזה, "מי יחיה, מי יעשר ומי ירום".

ד. אי אפשר לסיים את העניין, בלי להזכיר גישה נוספת ברמב"ם, שהיא יסוד גדול בתורת הרבי וחוזרת על עצמה באלפי מכתבים ושיחות: הרמב"ם בהלכות תשובה (ט), מחלק באופן אחר בין התשלום בעולם הזה לתשלום בעולם הבא:

כל תלוש משכורת, מורכב משני חלקים: יש חלק שהוא בבחינת "**תנאי עבודה**". כמו דמי נסיעות וביגוד. חלק זה הוא אינו משכורת, אלא תנאים בסיסיים כדי שהאדם יוכל לבוא לעבודה. מעבר לכך, יש את הרכיב הנוסף שהוא **השכר** והוא הרבה יותר גדול.

ככה זה בין יהודי והקב"ה: כאשר יהודי מקיים מצוות, הקב"ה מתחייב לתת לו את **התנאים הנוחים לעשות זאת**. כמו בריאות, פרנסה ונחת. כאן לא מדובר על שכר, אלא על תנאי עבודה. שהרי בלא מנוחה גשמית, אי אפשר לעבוד את ה' כלל. מעבר לכך, יש את השכר המופלג לעובדי ה' בתור אלו שזכו לעשות את רצון מלך המלכים, והשכר העצום הזה יגיע רק בעולם הבא.

כדי לשבר את האוזן, נביא דוגמא להבהיר מהו **שכר אמיתי של הקב"ה**: האדם שחי הכי הרבה שנים בהיסטוריה, הוא עוג מלך הבשן. רש"י מביא (רש"י בראשית יד, יג) שהוא היה מהנפילים בדור שלפני המבול והוא חי עד שנכנסו בני ישראל אל הארץ. וכל זה למה? משום שהוא טרח לבשר לאברהם שלקחו את לוט בשבי. והגע בדעתך: הוא זכה בשכר עצום כזה, אף שכוונתו הייתה בכלל לרעה! הוא רצה שאברהם ייפול במלחמה והוא ייקח את שרה לעצמו, כמובא ברש"י שם. אלא מכאן אנו למדים, מהו רוחב היד של הקב"ה וכיצד הוא מחלק שכר עם כל הלב. ואכן השכר המופלג הזה מגיע למעלה.

לפי זה, מובן היטב מהות הדין ומשפט בראש השנה: ה' בוחן בימים הללו מי מתמסר לעבוד אותו באמת, ומי זה שרוצה הצלחה גשמית רק בשביל להפוך את הגשמיות לרוחניות, ובמילא הוא מתחייב לתת לו את כל "תנאי העבודה הנדרשים", בבני, חיי ומזוני ובכולן רוויחי.

⁶ **הערה חשובה:** יש גרסה בגמרא (קידושין לט, חולין שם) כי המעשה של "אחר" ורבי יעקב, היה עם ילד שקיים מצוות אביו להוריד הגוזלים (ולא סתם אדם שעלה להוריד הגוזלים, כמו הגרסה שהובאה כאן מהתוספתא). ולפי זה, היה כאן גם **כיבוד אב ואם** שאמורים לקבל עליו שכר **בעולם הזה** ובכל זאת הוא מת. הרבי מבאר בשיחה, כי הרמב"ם יאמר, שאותו ילד התכוון לקחת את הגוזלים **לעצמו ולא לקיים את כיבוד אביו**. (אבל לגבי שילוח הקן אין זה גורע שרצה לקחת לעצמו, כי העיקר ששלח את האם וקיים המצווה).
⁷ **העשרה נפלאה לקהל תורני:** בזה מבאר בשיחה קושיה גדולה: בתחילת פ"ח מהלכות תשובה, כותב הרמב"ם ששכר מצוות בעולם הבא, ומביא לכך ראייה מהפסוק שנאמר **בשילוח הקן**: "למען יאריכון ימך ופירשו חז"ל לעולם שכולו ארוך". אמנם תמוה שהרמב"ם לא הביא דרשה זו על הפסוק שנאמר **בכיבוד אב ואם** והוא מוקדם יותר בתורה? אמנם באמת ה"למען יאריכון ימך" בכיבוד אב ואם, הוא **כפשוטו, בעולם הזה**.

התוועדות הרבי מלובאוויטש תשמה ה/2785: אף שלדברי רבי יעקב, אין שכר מצוות בעולם הזה, אמנם כל זה הוא השכר, אבל וודאי שהקב"ה נותן ליהודי כל טוב גשמי בעולם הזה – לא בתור שכר – כי אם כדי שיוכל לקיים תורה ומצוותיה מתוך מנוחה, שמחה וטוב לבב (כדברי הרמב"ם תשובה ט).

לסיום: החסיד רבי פנחס משקלוב, היה עשיר גדול. הוא בנה לעצמו בית מפואר והזמין את רבנו הזקן למסיבת חנוכת הבית. (יש אומרים שאז נאמר המאמר: "מזמור שיר חנוכת הבית"). רבנו נכנס לביתו וחש מורת רוח. הוא קרא לרבי פנחס ושאל אותו: למה הוא צריך בית גדול כזה? [וכי זה מה שיצא מכל לימוד החסידות?!].

השיב רבי פינחס: כאשר הבית שלי הוא הבית הכי מכובד בקהילה, במילא כל אסיפה של וועד העיר היא אצלי. וכאשר אני המארח, אני יכול לומר דעות ולבקש עזרה עבור מלמד פלוני ואדם אלמוני... נהנה מאוד רבנו מתשובתו.

אפשר לעשות עם החיים דברים גדולים לעבודת ה', ובמילא יהודי צריך לבקש בראש השנה שפע בגשמיות וברוחניות. וכאשר זאת מטרת הבקשה – הקב"ה גם נותן ובאופן של הרחבה. והעיקר שכל זה ירזרז ויחיש את ביאת גואלנו במהרה בימינו.

**כתיבת השיעור והפצתו באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי רבנו ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולרפואה שלמה של מרת בתיה שיינה בת ציפורה
פייגה**